

Netknipsels #56 week 52/2003 **de Biotheek**

Biotheek Netknipsels #56 week 52 | 22 december 2003

Met de geboorteviering van kindeke Jezus blijven we even stille staan bij de bijtjes en de bloemetjes. Bij de tanende vruchtbaarheid van onze aarde. De tijd dringt. Het nakende gebruik van biologisch zaad kan alvast mede een ommekeer teweeg brengen. Vroegen we ons vorige keer nog af of het kleine Nederland volledig bio kan worden, deze week pakken we uit met een gelijkaardige voorspelling over de reus India: "Iedereen praat over biologisch boeren. Uiteindelijk, laat zeggen over zo'n 20 jaar, zullen bijna alle boeren biologisch werken. Ook de grote."

ONZE BESTE WENSEN VOOR 2004, vanwege Wouter, Petra, Susheela en ondergetekende.

Hartelijke groet,
Dirk Verdickt, eindredactie.

In dit nummer:

NATIONAAL

Investeringssteun
Hoge eisen voor biologische uitgangsmateriaal
"Bijentekort bedreigt Vlaamse landbouw"
VAC blijft resoluut gekant tegen GGO

INTERNATIONAAL

NL - Gemeenten laten bioboomb links liggen
NL - De knelpunten op een rij
Engeland - Studiereis biologische vleeskuikens
Duitsland - Internet domeinen voor Duitse markt
Duitsland - Controle Duitsland
India - India, land van de biologische landbouw

NATIONAAL

Investeringssteun

Landbouwers die hun varkens- en kippenstallen willen ombouwen, zodat er minder ammoniak in de lucht terecht komt, mogen op subsidies van het Vlaamse Landbouwinvesteringsfonds (VLIF) rekenen. Ook landbouwers die investeren in diervriendelijke stallen, mogen rekenen op Vlaams geld voor de ombouw. Dat besluit keurde de Vlaamse regering, op voorstel van Vlaams landbouwminister Ludo Sannen, principieel goed.

Op die manier wil de Vlaamse overheid meer landbouwers aanmoedigen om te investeren in milieu- en diervriendelijke installaties. Tot dusver kwam een grote groep van vooral varkensbedrijven niet in aanmerking voor VLIF-subsidies, omdat ze niet grondgebonden zijn. Dat is een voorwaarde die het VLIF tot nu stelde om investeringssteun te krijgen.

Minister Sannen maakt in het investeringsfonds ook geld vrij om biobedrijven die hun productie willen veranderen te helpen. Bedrijven die vroeger bijvoorbeeld runderen hielden, maar nu willen overschakelen op kippen, kunnen investeringssteun vragen bij het VLIF, als ze binnen de voorwaarden van hun bestaande vergunning blijven.

Over het besluit zal nog met het federale niveau worden overlegd. Het wordt ook nog voor advies aan de Raad van State voorgelegd.

(Bron: persberichten van de Vlaamse overheid, 12 december 2003)

Hoge eisen voor biologische uitgangsmateriaal

Biologisch zaadgoed moet van goede kwaliteit zijn om voldoende marktwarde te hebben. Op de markt gelden immers dezelfde kwaliteitseisen voor bio als voor het uitgangsmateriaal van de gangbare teelt. Net als gangbare telers mogen biotellers en -veredelaars alleen 'toegelaten gewasbeschermingsmiddelen' gebruiken. Meer nog: biologisch zaad moet onder meer ook vrij zijn van niet-natuurlijke middelen. Maar de lijst van erkende en toegelaten biologische gewasbeschermingsmiddelen beperkt zich in Vlaanderen tot een vijftal middelen. En die slagen er niet altijd in om de ziekten te bestrijden of te voorkomen.

In principe zou biologisch zaad geproduceerd moeten worden onder dezelfde voorwaarden en regels die gelden voor de andere teelten in de biosector. In de praktijk is het voor sommige gewassen nog moeilijk om onder biologische voorwaarden voldoende zaad te produceren dat voldoet aan de huidige kwaliteitseisen zoals die door de keuringsinstellingen worden toegepast.

De zaden worden gecontroleerd op gezondheid en kiemkracht. En de keuringsinstelling onderzoekt of het zaad raszuiver is en vrij van onkruidzaden. Door het beperkte aantal inzetbare middelen is het moeilijk om de zaden in het afrijpstadium gezond te houden onder de Vlaamse omstandigheden. De kans bestaat dat een partij zaad hierdoor wordt afgekeurd.

Daarvoor zoeken onderzoekscentra oplossingen.

Voor gewassen als prei en selder kan bijvoorbeeld het klimaat worden beïnvloed als het zaad in folietunnels wordt opgekweekt waar het rustig kan afrijpen. Dit is een methode die wordt toegepast bij het departement voor Plantenveredeling van het Centrum voor Landbouwkundig Onderzoek, CLO.

Echt biologisch

De meeste biologische rassen waarvan biologisch zaad wordt verkocht -zeker bij de grotere zaadhuizen-, zijn in gangbare veredelingsprogramma's of op basis van gangbaar, niet ontsmet, basiszaad of pootgoed veredeld. Dus onder niet-biologische teeltomstandigheden. Bovendien zijn de aangeboden biologische alternatieven voor veel gerespecteerde rassen voor telers geen goed alternatief. Zo kunnen bijvoorbeeld de vervangers van Nerac in een wortelproef van het PCBT zich uiterlijk en op het eerste gezicht goed meten met het standaardras. Maar op het moment dat de telers ze oogsten en marktklaar maken, blijkt dat eenderde van de geoogste wortelen breekt.

Een belangrijke vraag is dan waar de biologische keten begint.

Steven P.C. Groot van het Nederlandse onderzoekscentrum Plant Research International, PRI, schrijft in zijn knelpuntenanalyse 'Gezond en vitaal uitgangsmateriaal voor de biologische landbouw' dat biologisch zaadgoed volgens de strikte interpretatie van de Europese richtlijnen echt biologisch is als al het materiaal dat in de loop van de opvolgende generaties van productie wordt gebruikt, vermeerderd is onder biologische teeltomstandigheden. Als we deze redenering volgen, dan moet in de biologische veredeling voor een nieuw ras altijd een keer ontheffing worden aangevraagd voordat het ras in de productieteel wordt genomen omdat de ouderlijnen voordien onder gangbare omstandigheden geteeld zijn. Een gangbaar ras moet in deze strikte interpretatie ook de huidige omschakelperiode doorlopen voor het als bio erkend wordt.

Dat betekent dat zaadhuizen een extra grote inspanning zullen moeten leveren om aan die normen te voldoen. Uiteraard met financiële gevolgen, die erg waarschijnlijk aan de bioteler zullen worden verrekend. Maar ook na het ingaan van de EU-regeling zal voor sommige rassen ontheffing mogelijk moeten zijn. Het verplicht gebruik van biologische zaaizaad kan immers betekenen dat veel genetisch materiaal dat altijd gebruikt wordt voor de ontwikkeling van nieuwe rassen voor de biologische sector wordt afgesneden. Bijna al het bestaande materiaal in de genenbanken en bijna alle veredelingslijnen zijn vermeerderd onder de niet-biologische omstandigheden. Wil de biologische sector in de toekomst het aspect diversiteit verder uitdragen, dan is het belangrijk dat onder bepaalde voorwaarden gekozen kan worden voor de inbreng van genetisch materiaal uit de gangbare veredelingsprogramma's.

Ontheffing remt ontwikkeling van biozaad

Ondanks de inspanningen van een aantal zaadhuizen lijkt het er op dat er voorlopig nog niet voldoende of niet voldoende kwalitatief biologische geproduceerd uitgangsmateriaal zal zijn om de biologische telers te voorzien. Zo zal de Vlaamse akkerbouwer-wortelteler bijvoorbeeld een ontheffing moeten aanvragen omdat de zaadhuizen voor 2004 nog geen biologische wortelrassen aanbieden op de zadendatabank. Gedurende de overgangperiode die loopt tot het einde van dit jaar, konden telers ontheffing aanvragen voor gebruik van gangbaar niet ontsmette zaaizaden bij Blik of Ecocert.

Toch stelt de Europese regelgeving dat vanaf 31 december 2003 biologisch zaad gebruikt moet worden. Een zadendatabank die verplicht door alle lidstaten moet worden opgesteld dient als basis om te bepalen voor welke groenten en rassen er voldoende kwalitatief zaad voorhanden is. Volgens deze databank wordt dus ook bepaald of een teler al dan niet toch ontheffing kan vragen voor niet ontsmet gangbaar zaadgoed bij de controleorganisaties. Daarom zijn er in de praktijk enkele lidstaten die wat minder hard werken om de verplichte biologische zadendatabank in werking te laten treden tegen 1 januari 2004.

Uit gesprekken met Nederlandse groentezaadhuizen blijkt dat er voor de meeste gewassen biologisch zaadgoed beschikbaar is voor een heel teeltseizoen. Toch hebben deze bedrijven onderling een afspraak gemaakt welke rassen of gewassen ze zullen aanbieden. De ervaring met broccoli leert ons dat zelf biologische telers geneigd zijn om ontheffing te vragen voor het

gebruik van een ander ras dan dat ze normaal gebruiken omdat het biologisch zaaizaad duurder is. Zolang de mogelijkheid tot ontheffing voor gebruik van niet-biologische zaaizaad er nog is, kunnen telers ook in 2004 nog kiezen voor een ras waarvan geen biologisch zaaizaad beschikbaar is.

Bij de zaadhuizen leeft een terechte angst dat de keuze voor het gangbare alternatief leidt tot een negatief imago voor de rassen die zij juist geselecteerd hebben voor de biologische landbouw. Zo is de regeling rond de ontheffing juist een rem op de ontwikkeling van biologisch zaaizaad omdat de zaadhuizen het beschikbare biologische zaaizaad niet in de handel brengen.

Knelpunten

In de praktijk blijft er nog veel onduidelijkheid over de toegelaten teelmaatregelen. Een voorbeeld is het branden van onkruid. Hiervoor is fossiele brandstof nodig en deze regeling zal in de nabije toekomst aan voorwaarden onderworpen worden.

De onduidelijkheden in de regelgeving voor de toekomst maakt het voor de ondernemers in de biologische landbouw zeer lastig om de economische perspectieven in te schatten.

Een ander probleem dat de veredelaars ondervinden, is de moeilijkheid om voldoende kwalitatief zaaizaad te produceren. De zaadhuizen willen minder hoge kwaliteitseisen voor biologische uitgangsmateriaal laten gelden. Met het argument dat de biologische landbouw een sterkere bufferwerking heeft. Maar heel wat telers zien lagere kwaliteitsnormen niet zitten. Ook een biologische teler wil zekerheid van een goede opkomst van zijn gezaaid product. Belangrijkste knelpunt ten slotte blijft de onzekerheid en de problemen bij de zaadproductie, zeker bij meerjarige gewassen. Ook de hogere kostprijs van biologisch geproduceerd uitgangsmateriaal blijft een moeilijkheid. Zeker voor een aantal grotere zaadhuizen die flink geïnvesteerd hebben in de kennis.

Ondanks de huidige ervaring en kennis en de goede resultaten voor de zaadproductie van eenjarige gewassen is er nog veel te leren. De grootste uitdaging voor de toekomst is het vermeerderen van ziektevrij uitgangsmateriaal van meerjarig en vegetatief vermeerderde gewassen.

Dit artikel werd geschreven voor de Biotheek door Marcel de Jong, Blivo

Noot: Bij het schrijven van dit artikel is dankbaar gebruik gemaakt van 'Gezond en vitaal uitgangsmateriaal voor de biologische landbouw. Een knelpunten analyse'. Dit rapport is verkrijgbaar bij S.P.C. Groot, PRI Nederland.

(Bron: www.bioforum.be/, 5 december 2003)

"Bijentekort bedreigt Vlaamse landbouw"

De afname van de bijenpopulatie in Vlaanderen neemt onrustwekkende proporties aan. Dat zegt professor Frans Jacobs van het laboratorium voor zoöfysiologie van de Universiteit Gent. "In Vlaanderen zijn er bijna geen wilde bijen meer, vooral door de monocultuur in de landbouw", aldus de professor. In 2002 en 2003 is de bijenpopulatie van professionele imkers met 40 procent gedaald.

Jacobs maakt zich niet enkel zorgen over de dalende biodiversiteit, maar ook over de impact die dat kan hebben op onze landbouweconomie. Uit onderzoek blijkt dat bijen - en vooral honingbijen - uitermate belangrijk zijn voor de bestuiving van de wilde flora en de land- en tuinbouwgewassen. Jacobs klasseert daarbij bijen, gezien het (indirect) economisch belang voor Vlaanderen, op de vierde plaats, na de koe, het varken en de kip.

"Toch worden bijen en imkers op stiefmoederlijke wijze behandeld door de overheid", klaagt hij. De massale bijensterfte die Europa getroffen heeft in de herfst van 2002 en de lente van 2003 doet hem aan de alarmbel trekken en nieuwe maatregelen vragen. "Gemeenten kunnen bijvoorbeeld linden en acacia's aanplanten in plaats van berken." Linden en acacia's leveren meer en beter stuifmeel.

De monocultuur in de landbouw is volgens Jacobs een van de hoofdoorzaken van de terugval van bijenpopulaties. "Onze landbouw wordt een monocultuur, met grote percelen vol maïs of fruitbomen, waar onkruid angstvallig geweed wordt. Maïs is eigenlijk een gras en het maïsstuifmeel heeft geen voedingswaarde. Voor een bij is het dus alsof ze helemaal niets eet".

"Deels door de hervorming van de landbouwadministraties worden weinig overheidsmaatregelen genomen om het probleem te bekampen", zegt Jacobs nog. België hinkt al langer achterop bij heel wat Zuid-Europese landen. Vermits wilde bijen in Europa zwaar in de verdrukking komen, zijn het vooral de imkers die de populatie kunstmatig in stand houden en ze nestgelegenheid bieden. "In België zijn er misschien 10.000 imkers met gemiddeld 10 bijenvolken (1 bijenvolk telt gemiddeld 20.000 à 60.000 bijen). In het zuiden van Europa hebben professionele imkers soms 500 tot 2.000 bijenvolken".

(Bron: Belga, knipseluit: www.vilt.be, 16 december 2003)

VAC blijft resoluut gekant tegen GGO's

Vanaf 18 april zijn in de Europese Unie alle regels van kracht om juridisch gezien de deur open te zetten voor GGO's. Boerenorganisaties wikken en wegen hun standpunten over genetische modificatie. Boerenbond pleit voor een weloverwogen co-existentie. Het Vlaams Agrarisch Centrum (VAC) daarentegen blijft zich verzetten tegen de invoering van GGO-teelten. "Met de dag nemen de bewijzen toe dat een gescheiden co-existentie in de praktijk onmogelijk is", stelt VAC-woordvoerder Dhoore.

Begin deze maand riep Peter Gaemelke, leider van de Europese boerenorganisaties, de landbouwers op de nodige kennis over GGO-landbouw te verzamelen. Gaemelke vermoedt voordelen voor landbouwers, consumenten en milieu. Europa heeft een strenge wetgeving, en op basis daarvan moet GGO per GGO geëvalueerd worden.

Het VAC is niet overtuigd van de veiligheidsgaranties. "Wij liggen wakker van de mogelijke implicaties voor het gezonde en gezondheidsbevorderende voedsel dat wij vandaag produceren", aldus Dhoore. De vakorganisatie laat zijn standpunt zeker niet afhangen van de keuze van de consument om al dan niet GGO-producten te kopen. "Dat zou bewijzen dat we ons niet bekommeren om het welzijn en de gezondheid van de consument", luidt het.

Dat de GGO's de honger uit de wereld zullen verdrijven, is volgens het VAC een fabeltje. "De honger in Afrika is te wijten aan andere mechanismen dan een *vijandig* klimaat en zagezegd ontoereikende productiecapaciteiten van de huidige natuurlijke gewassen", zegt Dhoore. De vakorganisatie roept de andere boerenorganisaties op om ook "neen" te zeggen tegen genetische manipulatie.

(Bron: www.vilt.be, 16 december 2003)

INTERNATIONAAL

Engeland - Studiereis biologische vleeskuikens

Eind november 2003 is een Nederlandse delegatie op studiereis geweest in Engeland, met als thema 'biologische vleeskuikens'. De groep bestond uit mensen uit de biologische vleeskuikensector, uit het bedrijfsleven en uit het onderzoek. Doel van de reis was om een beeld te krijgen van de biologische- en scharrelsector in Engeland. In Engeland is zo'n 3% van al het kippenvlees van alternatieve herkomst (maïskip, scharrelkip met uitloop en biologische kip). De groei zit momenteel vooral in het scharrelsegment; productie van biologische kip is stabiel.

Op de eerste dag is een bezoek gebracht aan een bedrijf met vleeskuikenouderdieren voor de biologische sector. Deze dieren waren gehuisvest in mobiele stallen met elk 250 dieren. Deze stallen waren aan de voorzijde voorzien van een overdekte uitloop (veranda).

Een buitenuitloop wordt niet gebruikt, om risico's van besmetting met mycoplasma tegen te gaan. Na iedere ronde wordt de stal, die op glijders staat, naar een schoon stuk weiland getrokken.

Daarna is het 'Food Animal Initiative' bezocht. Op een voormalig proefbedrijf van de universiteit van Oxford is een groep van vier ondernemers bezig met het ontwikkelen van duurzame veehouderijssystemen. Zij houden scharrelkippen met uitloop en onderzoeken of het mogelijk is om vleeskuikenhouderij te combineren met bosbouw (boompjes als beschutting voor kippen en als lange termijn investering voor de ondernemer). Ook zijn ze bezig met het opzetten van een systeem voor ouderdieren met buitenuitloop, vooruitlopend op de regelgeving. De tweede dag is gebruikt om een drietal bedrijven in Devon te bekijken: ouderdieren, scharrelkippen met uitloop en biologische kippen.

Op het bedrijf met scharrelkippen met uitloop werden de kippen gehouden in vaste stallen met daglicht en buitenuitloop (gras met boompjes).

De biologische vleeskippen op het laatste bedrijf dat we bezochten werden gehouden in mobiele stallen in groepen van 750 dieren. Op een leeftijd van 3 weken werden de dieren in de stallen met uitloop geplaatst. Vanaf 4 weken hebben de dieren toegang tot de uitloop. Hiervan wordt veel gebruik gemaakt, vooral bij zonsopgang en zonsondergang. We kijken terug op een bijzonder leerzame en nuttige studiereis, die zeker aanknopingspunten biedt voor het Nederlandse onderzoek op gebied van biologische vleeskuikens.

(Bron: www.biofoon.nl, december 2003)

NL - Gemeenten laten bioboom links liggen

Gemeenten hebben weinig belangstelling voor biologische boomkwekerijproducten. Dat blijkt uit een onderzoek van het Productschap Tuinbouw (PT) voor de Nederlandse Bond van Boomkwekers (NBvB).

Het PT heeft bij zeven gemeenten onderzocht of zij deze producten willen aanschaffen en of ze dat ook doen. Gemeenten die plannen in die richting hebben, raken vaak teleurgesteld door het aanbod, zegt onderzoeker Geert Hamstra. „Ze willen grote uniforme partijen en die zijn er vaak niet in de soorten die ze zoeken. Zo ontstaat een vicieuze cirkel, want kwekers zeggen juist dat de vraag te klein is om de productie te verhogen.”

Gemeenten die geen ervaring hebben met biologische bomen, menen dat biobomen duur zijn en dat de kwaliteit te wensen overlaat. Gemeenten die ermee gewerkt hebben, zijn wel tevreden.

Gemeenten kunnen zich niet echt profileren met biologische bomen, constateert de onderzoeker. „Een plant is al groen. Voor de burger is dat voldoende.” Zelfs Brabantse gemeenten die vorig jaar in een convenant hebben beloofd voor minimaal één project biologische bomen af te nemen, komen daar niet allemaal aan toe, aldus Hamstra. „Het is belangrijk om gemeenten beter voor te lichten over de voordelen van biologische bomen.”

Het aandeel biologisch in het aanbod bedraagt slechts een 0,25 procent. Iets minder dan de helft van die bomen en struiken gaat naar gemeenten en instellingen. Als de situatie zo blijft, verdwijnt de biologische boomkwekerij binnen vijf en tien jaar, verwacht biologische boomkweker Jan de Vries in Lelystad. Volgens hem zouden architecten meer moeten uitgaan van het biologische aanbod.

(Bron: OOGST, 12 december 2003, www.ltonet.nl, 12 december 2003)

De knelpunten op een rij

De biologische landbouw krijgt het nog niet voor elkaar de kringloop 100 procent te sluiten, terwijl dat wel de intentie is. Mest, voer en stro zijn vaak deels nog gangbaar. Ook is er geen retourestroom vanaf de consument. Oplossingen hiervoor zijn nodig. Een lange lijst met knelpunten hebben de onderzoekers inmiddels met elkaar opgesteld. Ieder is voor zijn eigen terrein en bij de eigen projecten nagegaan waarom landbouwbedrijven nog niet honderd procent biologische grondstoffen gebruiken. Het Biologisch Onderzoeks Bericht over Intersectorale Samenwerking in de biologische landbouw van het Innovatiecentrum voor Biologische Landbouw (IBL) geeft een impressie van deze problematiek. U kunt deze en ook andere BOB's bestellen bij het [IBL](http://www.ibl.nl).

(Bron: www.biologischelandbouw.net/, 10 december 2003)

Controle Duitsland

Het Duitse keurmerk voor Okologisch werd twee jaar geleden ingevoerd door de minister voor Consumentenbescherming, Voeding en Landbouw. Renate Künast maakte hiermee korte metten met de vele bio keurmerken in Duitsland. Allemaal stonden ze garant voor biologische productie op basis van EU-wetgeving. Het onderscheid was slechts gebaseerd op details en voortgekomen uit hardnekkige principiële kwesties.

Alle bio producten die voldoen aan de EU-wetgeving krijgen nu een Okologisch zegel. Ook de buitenlandse! Dit alles kost de marktdeelnemers niets extra's. Ook de importeur niet! De Duitse overheid maakt dit mogelijk door verantwoordelijkheid te nemen voor het nieuwe keurmerk. Dit geldt zowel voor de beschikbaarheid als voor de communicatie naar consumenten. Dankzij deze actieve houding zijn inmiddels ruim 17.000 verschillende producten voorzien van het gemeenschappelijke Okologisch keurmerk.

(Bron: Biologisch Nieuws, 12 december 2003)

Duitse bio markt groeit

Momenteel heeft bio een aandeel van 2,1% in de omzet van levensmiddelen. Voor 2003 betekent dit een omzetverwachting van 3,1 miljard euro. Minstens zo belangrijk is dat er sprake is van een stijgende tendens. Ter vergelijking enkele andere verwachtingen voor 2003: Groot-Brittannië (1,75 mld), Italië (1,4 mld) en Frankrijk (1,3 mld).

(Bron: Biologisch Nieuws, 12 december 2003)

Internet domeinen voor Duitse markt

Er zijn prachtige namen beschikbaar die gehuurd kunnen worden bij het Publiciteitscentrum Biologische Landbouw. Voorwaarde is dat deze gebruikt worden ter stimulering van biologische landbouw en voeding.

Bieden op de beschikbaar gestelde domeinen kan tot 14 januari 2004 vanaf een minimum van 1000 euro per jaar (ex. 19% btw).

Eind januari 2004 nemen we een besluit op welk aanbod we zullen ingaan. Bepalend hierbij zijn de geboden vergoeding en het doel waarvoor de domeinnaam gebruikt zal worden.

De beschikbare domeinen zijn:

----> <http://www.okologisch.com/>

----> <http://www.okologisch.org/>

----> <http://www.okologisch.info/>

(Bron: Biologisch Nieuws, 12 december 2003)

India, land van de biologische landbouw

Door Jan Paul Smit

De Indiase landbouw krijgt een impuls van binnenuit. Proefboerderijen geven gratis zaden van de beste rassen weg, op voorwaarde dat de boer een jaar later eenzelfde deel weggeeft. Zo ontstaat een sterke, maar traditionele, chemieloze landbouw. Jan Paul Smit doet verslag vanuit India.

"Op bezoek bij de proefboerderij van Navdanya"

Opbloei van de biologische landbouw in India

Darwan Singh Negi (spreek uit Neggie), klein van stuk, slank en energiek is zichtbaar trots als hij me rondleidt op de proefboerderij van de organisatie Navdanya in het dorpje Ramgarh, vijftien kilometer van Dera Dun, 250 kilometer ten noordoosten van New Delhi. Hij heeft alle reden om trots te zijn. Pas zeven jaar geleden is Navdanya begonnen met deze boerderij. Daarvoor stonden hier alleen eucalyptusbomen die de bodem veel schade toebrengen omdat de bladeren een scherpe olie bevatten. Nu is het een biologische boerderij waar vele soorten rijst, tarwe, groente en geurige kruiden groeien.

De tarweopbrengst is ondertussen verdrievoudigd; wel een teken dat de bodem zich goed hersteld heeft. Het meest sta ik nog te kijken van het suikerriet dat hier droog verbouwd wordt. Ik wist niet beter dan dat suikerriet enorme hoeveelheden water verslindt.

De omvang van de boerderij is vijf hectare. Op de grotere stukken grond verbouwt Navdanya graan voor de verkoop en voor de vele gasten die de boerderij bezoeken en een heerlijke maaltijd voorgeschoteld krijgen. Verder zijn er nog een heel stel kleinere lapjes grond, waar de organisatie speciale graansoorten vermeerderd. Want Navdanya, wat 'negen zaden' betekent, is eigenlijk een beweging die zich inzet voor het behoud van inheemse landbouwgewassen. In een apart gebouwtje bewaart ze hier 360 rijst- en twintig tarwesoorten.

Navdanya werkt samen met twintig zaadbanken in zeven Indiase deelstaten, die gezamenlijk over meer dan 1500 soorten rijst beschikken en verder over honderden soorten gierst, gewassen met oliehoudende zaden (zoals de monsterdplant), peulvruchten en andere groenten.

Zaadbanken op de velden

Navdanya moedigt dorpsbewoners aan zelf zaadbanken aan te leggen. Behalve 'ex situ' zaadbanken (een gebouwtje of kamer met blikken, potten of kalebassen met allerlei soorten zaad) bevordert zij ook 'in situ' zaadbanken, buiten op de velden.

Dat gaat zo: een goedgeschoolde co-ordinator van de organisatie ziet bij een boer bijvoorbeeld een rijstsoort staan die niet aangetast is door de schimmel, waar de hele omgeving last van heeft. Zij koopt een gedeelte van de oogst op. Op de proefboerderij zaait een medewerker van Navdanya die rijst in, houdt de groei goed in de gaten en bekijkt de opbrengst nauwkeurig.

Als de rijst aan de verwachtingen voldoet, schenken verschillende co-ordinatoren wat van deze rijst aan boeren waarvan zij het idee hebben dat zij wat aan deze soort hebben. De boeren krijgen het zaad gratis, op voorwaarde dat zij eenzelfde hoeveelheid het jaar daarop aan twee boeren schenken die daar naar hun inzicht het meest voor in aanmerking komen. Zo herintroduceert Navdanya in samenwerking met de boeren een nieuwe, maar eigenlijk oude, soort.

De proefboerderij beschikt ook over een paar grote velden waar Navdanya opzettelijk niet biologisch werkt. De grond is precies hetzelfde en het microklimaat ook, alleen de teeltwijze is anders. Zo kan de organisatie een goede vergelijking maken van kosten en opbrengsten van de verschillende manieren van produceren.

Want de tweede doelstelling van Navdanya is de herinvoering van biologische, chemieloze en waterzuinige landbouw. Beschikbaarheid van de juiste zaden is daarvoor onmisbaar, maar er komt veel meer bij kijken: compostering (Negi toont me een schuur met vermicultuur: grote bakken waar wormen een mengsel van stalmest en gras in anderhalve maand omzetten tot een prima meststof), groenbemesting (een speciaal gewas dat boeren na de oogst inzaaien en later onderploegen om de bodem voedzamer en luchtiger te maken en het vocht beter vast te laten houden), het oogsten van regenwater (de proefboerderij beschikt over drie grote opslag tanks om het regenwater van de daken van de verschillende gebouwen op te kunnen vangen), vruchtwisseling, gemengde teelt (verschillende gewassen die elkaar 'helpen' door elkaar heen op 1 veld), behandeling van plantenziekten met extracten van speciale zelfverbouwde kruiden of van bladeren van de neemboom [1], het tegengaan van insectenplagen door insectenwerende bloemen als Afrikaantjes te planten en door de omgeving uitnodigend voor insectenetende vogels te maken.

Verspreiding van kennis

Op de proefboerderij geven ervaren boerinnen en andere deskundigen geregeld trainingen aan boeren uit de omgeving en een paar keer per jaar aan boeren uit heel India. Negi: "Het gaat dan om boeren die Navdanya en haar zusterorganisaties zelf uitgekozen hebben, omdat ze zo geïnteresseerd zijn. Onze organisatie betaalt de reiskosten voor de boeren en ze krijgen hier gratis

eten en onderdak. Ze vertellen elkaar welke oplossingen ze hebben voor allerlei verschillende problemen.

Na een tijdje zijn ze laaiend enthousiast, omdat ze zoveel nieuwe idee-en krijgen. Iedere streek in India heeft weer andere gewoonten. Er is zo ontzettend veel kennis bij de boeren!"

Navdanya heeft in verschillende deelstaten een goedgeschoolde co-ordinator, in de districten contactpersonen en in zoveel mogelijk dorpen een vrijwilligster: een enthousiaste boerin die gratis voor de organisatie werkt. Als Negi maar enigszins de gelegenheid heeft, bezoekt hij enkele van 'zijn' 65 dorpen en spreekt dan op 1 dag met tientallen boeren.

Als Navdanya in een dorp een begin wil maken, nodigt de co-ordinator de boeren uit voor een bijeenkomst. Negi: "We leggen dan uit welke ziekten kunstmest en bestrijdingsmiddelen veroorzaken. Want deze komen na een tijdje in het grondwater en zodoende ook in het drinkwater van de boerenfamilies terecht. We benadrukken dat het water het gemeenschappelijk eigendom is van het dorp en dat je het recht daarop nooit moet verkopen aan een bedrijf.

Daarna beginnen we over landbouw zonder kunstmest en bestrijdingsmiddelen. Het omschakelen duurt ongeveer zeven jaar, afhankelijk van hoeveel kunstmest een boer gebruikt. Wij proberen die periode te bekorten tot drie jaar. In de overgangsperiode, totdat de bodem zich weer helemaal hersteld heeft, blijven de opbrengsten achter en dan is zeven jaar lang voor een boer."

Behalve voor boerinnen organiseert Navdanya op haar boerderij ook trainingen voor NGO's. Vele organisaties werken ondertussen in dezelfde richting. Zij maken graag gebruik van de zaden, het onderzoek, de kennis, de contacten en de publicaties van Navdanya [2+].

Afzet

In het Westen, waar arbeid duur is, zijn de biologische landbouwprodukten duurder dan de gangbare. Maar in het Zuiden, waar de arbeid goedkoper is en de bodem kwetsbaarder, is juist chemielandbouw duurder. Waarom zijn Indiase boeren dan toch in grote getale hierop overgegaan? Negi: "Je moet bedenken dat hier meer dan de helft van de boeren ongeletterd is. In de zestiger en zeventiger jaren promootte de overheid de 'moderne landbouw'. Boeren kregen enige tijd gratis nieuwe zaden, kunstmest en bestrijdingsmiddelen. Ook op de tv zagen boeren de nieuwe landbouw aangeprezen. Inderdaad waren de oogsten overvloediger.

Maar na zo'n tien jaar werden de opbrengsten lager. Ook de kwaliteit bleek achteruit gegaan te zijn: zowel de smaak als de houdbaarheid waren minder. En dat betekent dat een boer minder geld krijgt. Hij is gedwongen zijn oogst eerder dan gewoonlijk te verkopen, als de prijs nog gering is.

Want direkt na de oogst is de prijs het laagst en later gaat die klimmen. Maar als een boer na jaren merkt dat hij met chemielandbouw minder goed uit is, zit hij vast. Want hij beschikt niet meer over zaad van de traditionele soorten die het goed doen zonder kunstmest en bestrijdingsmiddelen."

Als zoveel boeren overschakelen op biologische streekgewassen, zou je dan niet een te groot aanbod krijgen, zodat de prijzen gaan zakken? Negi: "Navdanya helpt ook met de afzet van de produkten. Hier op de proefboerderij verkopen we van alles. In Delhi hebben we een winkel. We hebben daar in de stad drieduizend afnemers. Nee, op dit moment is de afzet geen probleem. Ook in de toekomst zal het wel lukken.

Er was pas een nieuwsbericht van de deelstaatregering waarin zij vol trots vermeldde dat een speciale gierstsoort van hier zo gewild is in Japan voor babyvoeding.

Navdanya werd in het bericht niet genoemd, hoewel zij in 1993 onderzoek deed naar deze gierst en toen al tot de conclusie kwam dat deze zeer geschikt is voor babyvoeding. Maar dat geeft niet. Het zal de Indi-ers zeker aan het denken zetten, als ze horen dat Japanners 'hun' gierst zo graag willen hebben." Daar komt bij dat de verkoop van voedsel in India niet in handen is van grote supermarktketens en dat Indi-ers over het algemeen erg op smaak en kwaliteit van hun voedsel letten.

Navdanya houdt zich ook bezig met gezondheid door studie te maken naar de voedzaamheid en gehaltes aan mineralen en vitamines van traditionele granen, groenten en fruit en door bijbehorende traditionele gerechten en dranken via receptenboekjes te promoten. Ook is zij intensief bezig met geneeskrachtige kruiden.

Op middelbare scholen geven medewerkers van Navdanya les over milieuzaken. Negi: "We selecteren dan meteen jongeren die erg ge-intereseerd zijn. Die gaan dan naar dorpen om ouderen te ondervragen naar geneeskrachtige kruiden en traditionele voedselgewassen. Ze maken dan herbaria, in feite lokale biodiversiteits-overzichten. Schooldirecteuren vinden dit prima, want de scholieren leren hier veel van. En zichzelf zijn enthousiast."

In actie

Navdanya is in 1987 gesticht door Vandana Shiva, de bekende felle Indiase activiste tegen de WTO-landbouwpolitiek. Het is dan ook niet verwonderlijk dat deze organisatie een hele serie gedegen publikaties uitgebracht heeft over de uitermate negatieve effecten nu al van de handelsliberalisering van landbouwproducten voor boeren. [3+]

Ook heeft zij verschillende campagnes gelanceerd: de Jaiv Panchayat voor een levende democratie; de Lok Swaraj voor volkssouvereiniteit over de natuurlijke hulpbronnen (grond, water en zaden) en voor het recht van iedereen op basisvoorzieningen als voedsel; de Anna Swaraj voor een gedecentraliseerd, democratisch en duurzaam voedselsysteem; en de Jal Swaraj tegen privatisering en commercialisering van water.

Navdanya verzet zich fel tegen genetische manipulatie en voerde eind negentiger jaren actie voor het vertrek van gentech multinational Monsanto, onder het motto 'Quit India', hetzelfde motto wat Gandhi gebruikte tegen de Engelse koloniale heersers. Ook vocht zij met succes tegen patentering van basmati-rijst en neem-produkten door Amerikaanse bedrijven.

Op dit moment verzet zij zich tegen patentering van een bepaalde tarwesoort met een Indiase achtergrond door Monsanto. Landbouwgewassen kunnen volgens Navdanya nooit een 'uitvinding' zijn van een firma, maar zijn het resultaat van duizenden jaren boerenwerk van telen, selecteren en kruisen. Ze zijn het gezamenlijk eigendom van alle boeren van de wereld.

Optimistisch

Navdanya groeit enorm snel. In de deelstaat Uttarachal, waar Negi co-ordinator is, telt zij 20.000 leden. "En dat in zes jaar! Iedere maand komen er meer bij. Want boeren zien dat de smaak en de houdbaarheid en zodoende de prijs beter is en dat de kosten lager zijn. Als ik in mijn eigen gebied kijk dan is de landbouw in 35 van de 65 dorpen volledig biologisch. Ik schat dat in heel India op dit moment veertig tot vijftig procent van alle boeren in India nu al biologisch boert of daar serieus over denkt. [4+]

Dat hangt wel van de streek af, of er organisaties bezig zijn die biologische landbouw bevorderen. Maar op welke bijeenkomst je ook komt, iedereen praat nu over biologisch boeren. Uiteindelijk, laat zeggen over zo'n 20 jaar, zullen praktisch alle boeren biologisch werken. Ook de grote."

Grote boeren moeten dan wel meer mensen in dienst nemen voor het wieden. Is het voor hen niet eenvoudiger om te spuiten? Negi: "De kruiden en grassen die de vrouwen uit het gewas

weghalen zijn groente voor hun gezinnen en groenvoer voor de dieren. Als je alle kosten en opbrengsten van het wieden op een rijtje zet is wieden ongeveer even duur als spuiten. Maar je moet wel even goed nadenken over wanneer het onkruid opschiet. Bijvoorbeeld vlak na het begin van de regenperiode. Vlak daarvoor moet je dus ploegen, dan dood je een heleboel onkruid. Het gedeelte wat daarna toch nog wel opkomt, is zo klein dat het vrij snel te verwijderen is."

Als ik Negi tenslotte rechtstreeks vraag of hij optimistisch is, antwoordt hij met een hartgrondig "Ja!" De enorme problemen waar de boeren nu mee kampen, vooral de lage prijzen door goedkope importen en de hoge produktiekosten, ziet hij zeker niet over het hoofd. Maar: "Met biologisch boeren kunnen we veel oplossen."

Noten

1. *Neem in Medicine;*

Engelstalig artikel in een Hindi tijdschrift met de titel die ongeveer betekent: Village Development Candle. Artikel met tientallen korte recepten voor het vervaardigen van medicijnen, tandpasta en bestrijdingsmiddelen

2+ **Bijvoorbeeld:**

= Folk Rice Varieties of West Bengal - agronomic and morphological characteristics; Debal Deb; Research Foundation for Science, Technology and Ecology; New Delhi, 2000. Prijs in India: 2 euro. Beschrijving van 141 inheemse soorten rijst.

= Nature's Harvest - rejuvenating biodiversity in Doon Valley; Vandana Shiva en Vinod Kumar Bhatt; Navdanya; Dehradun, februari 2002. Een prachtig boek met beschrijvingen, pentekeningen en kleurenfoto's van honderden inheemse gewassen. Prijs in India: 5 euro.

= Nature's Pharmacopoeia - medicinal plant diversity in Doon Valley; Navdanya. Prijs in India: 5 euro. Een zelfde soort boek als dat hierboven, maar dan over geneeskrachtige planten.

= Pana - India's indigenous cold drinks; Navdanya; New Delhi; 1999. Leuk vormgegeven receptenboekje. Prijs in India: ongeveer een euro.

= Diversity: The Hindustan Way (vol. I) - an ecological history of food and farming in India; Navdanya. Prijs in India: 10 euro. Dikke pil met practige beschrijving van allerlei traditionele landbouwtechnieken

= The Radiant Raindrops of Rajasthan; Anupam Mishra; Research Foundation for Science, Technology and Ecology; New Delhi. Prijs in India: 3 euro. Po-etische beschrijving van traditionele vormen van wateroogsten in woestijngebieden.

3+. **Bijvoorbeeld:**

= The Mirage of Market Acces - how globalisation is destroying farmers lives and livelihoods; Vandana Shiva, Afsar H. Jafri en Kunwar Jalees; Navdanya / Research Foundation for Science, Technology and Ecology; New Delhi, september 2003. Prijs in India: 2 euro.

= Ganga - common Heritage or corporate commodity; Van dana Shiva en Kunwar Jalees; Navdanya / Research Foundation for Science, Technology and Ecology; New Delhi, 2003. Prijs in India 2 euro.

= Biopiracy of Indian Wheat; Vandana Shiva en Ritu Singh; Navdanya / Research Foundation for Science, Technology and Ecology; New Delhi, september 2003. Prijs in India ongeveer 1 euro.

4+.

Negi heeft het hier over het gedeelte van de boeren dat biologisch werkt. Hij heeft het niet over de totale landbouwproductie. Omdat er nu nog weinig grote boeren zijn die biologisch werken, zal het gedeelte van de landbouwproductie dat biologisch is een stuk kleiner zijn dan de veertig, vijftig procent die Negi noemt.

Opmerkingen

(...)

= Voor alle duidelijkheid: het merendeel van het landbouwwerk doen de boerinnen. In ieder geval het schoonmaken, selekteren en bewaren van het zaad voor het volgende seizoen. In Navdanya zijn op alle niveaus zowel mannen als vrouwen werkzaam.

(Bron: www.nieuwsgrazer.nl, 12 december 2003)

Colofon

De Biotheek Netknipsels worden uitgegeven door Bioforum Vlaanderen in het kader van het Biotheekproject. De Biotheek is hét informatie- en documentatiecentrum voor de biologische landbouw en voeding, te bereiken via www.biotheek.be of 078/151 152.

Deze knipselkrant verschijnt wekelijks met actuele informatie over de nationale en internationale biosector. De berichten worden zonder tekstwijziging (hooguit ingekort) geknipt en geplakt, met vermelding van hun bron. Samenstelling: Petra Tas, Susheela Schoenaers en Dirk Verdickt. Abonnementenadministratie: Dirk Verdickt. Momenteel wordt de knipselkrant verzonden naar ruim 900 relaties voornamelijk binnen de sector en de overheid.

Aan- of afmelden kan via de website: surf naar www.bioforum.be en klik op 'Nieuwsbrief' in de horizontale menubalk. Oude nummers kunnen steeds opgevraagd worden bij biotheek@bioforum.be